תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי עבודה זרה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי עבודה זרה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ג 5
הלכה ד 6
הלכה ז 10
הלכה ט 10
הלכה י 11
פרק ב 11
הלכה א 11
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ו 15
הלכה ז 15
הלכה ח 16
הלכה ט 17
פרק ג 18
הלכה ה 18
הלכה ו 20
הלכה ז 22
הלכה ח 23
הלכה יא 23
פרק ד 24
הלכה א 24
הלכה ד 24
הלכה ו 26
הלכה ח 26
הלכה י 26
הלכה יא 27
פרק ה 27
הלכה א 27
הלכה ג 28

הלכה ז 29
הלכה ח 29
הלכה יב 29
הלכה טו 30

פרק א

הלכה א

חברייא אמרי טעמא דר' ישמעאל משום בריה דמועדא דשייך לחג כמו החג בעצמו כמו אסרו חג. אמר ר' בא כיון שהוא יודע שאסור לך לישא וליתן עמו הוא ממעט בשמחת אידו והוי לאחר אידיהן כמו לפני אידיהן מה מפקא מביניהון למכור לו דברים שאינן מתקיימין ע"ד חברייא אסור פי' דהא לפני אידיהן אינו אסור אלא דבר המתקיים בתוך המועד אבל למכור לו לפני אידיהן דבר שאינו מתקיים במועד מותר כיון דלא חזי לי' במועד לא אזיל ומודה כדפרש"י דף ו' ע"ב אבל במועד גופי' אסור אפי' דבר שאינו מתקיים וע"כ לחברייא דלדידהו יום שלאחר אידיהן הוי בריה דמועדא והוי כיום איד בעצמו משום דשייך להחג ע"כ אפילו דבר שאינו מתקיים אסור למכור אבל לר' בא מותר דהא לא חמור לאחר אידיהן מלפני אידיהן. וכיון דמותר לפני אידיהן למכור דבר שאין מתקיים כן מותר נמי לאחר אידיהן ועיין בתוס' ז"ל והרא"ש ז"ל דף ו' ע"ב דפירשו שם לא אסרו אלא דבר המתקיים דהוא מכר דווקא אבל לא ליקח. ובירושלמי מפורש הוא כן דקאי אמכר דווקא כדגרסינן למכור דבר שאינו מתקיים. מפורש מכר דווקא:

הלכה ג

מה אותו היום בלבד או אותו היום בכל שנה ר"ל אע"ג דעביד בכל שנה יום שמחה מכל מקום אינו כיום איד ממש לאסור לישא וליתן עמו. ע"ז קאמר והתנא תגלחתו ותגלחת בנו אסורה וכן קחשיב ואזיל משתהו ומשתה בנו וכן לידתו ולידת בנו אסורה. א"א בשלמא דאותו היום בכל שנה ניחא שפיר. דמשכח"ל שפיר דלאחר ימים רבים נזדמן שנולד בנו בזה היום וגם נשא אשה לאחר זמן ימים רבים באותו היום וגם גילח באותו היום ונמצא דהוי משתהו ומשתה בנו ותגלחותו ותגלחת בנו ולידתו ולידת בנו. משא"כ א"ת דלא הוי אלא אותו יום ראשון שגילח ועשה משתה לנישואין ומשתה ושמחה ליום לידתו א"כ קשה היכא משכח"ל משתהו וגלחותו ולידתו כאחת עם בנו הא האב מגלח בראשונה ועושה משתה ליום לידתו קודם ללידת בנו וע"ז משני דכולהון מיירי שגילחו כאחת ונשאו נשים כאחת וכן נתאחר לעשות משתה ללידתו עד דאיתלד לי' בר ועביד כחדא ולעולם אינו איד אלא בפעם הראשון. והברייתא דתני בתגלחת ומשתה ולידתו שלו ושל בנו אתא לאשמעינן דאע"ג דהוי שמחה כפולה לו מכל מקום אינו אסור אלא אותו יום בלבד:

הלכה ד

הא תוכה אסור מפני שיש בה צלם אחד יהא אסור בתמי'. ע"ז משני רשב"ל ביריד שנו ומזה מביא הרא"ש ז"ל ראי' דלא מיירי ביום איד אלא יריד בעלמא. אבל אינו מביא ראיה לדבריו דמיירי ביריד שמוכרים צרכי ע"ז. ז"א דלשיטת הירושלמי דמי עכו"ם ביד עכו"ם מותרת. כמבואר בסמוך אלא דמייתי ראיה דלא מיירי ביום איד אלא יריד בעלמא שנעשה לצרכי ע"ז והאיסר הוא בלוקח מעכו"ם משום דמהנה בנתינת המכס וממילא ישראל שהלך ליריד הזה שידענו בו שלא הלך לקנות בהמה ועבדים דברים המותרין כדכתב הר"נ ז"ל בדף ל"ג אסור לשאת ולתת עמו. ואפי' הבהמה שמותר לו ליקח אסורה הבהמה עליו ועל כל ישראל כמבואר בסמוך:

ומה בין תוכה לחוצה לה תוכו שנהנה מן המכס אסור כו'. ופריך והתני הולכין ליריד ולוקחין משם עבדים ושפחות ובהמה. ע"ז משני רשב"ל לא סוף דבר עבדים ישראל אלא אפילו עבדים עכו"ם שמקרבן תחת כנפי שכינה וכדאיתא בבבלי דף י"ג ע"ב ועי' בתוס' ז"ל ד"ה הכא. דלגבי בהמה פשיטא לי' דשרי משום מיעוטייהו אבל גבי עבד ס"ל דלא שייך מיעוטייהו משום דאדרבה אוכל משלו עיי"ש וה"נ לא פריך מבהמה משום דפשיטא לי' דשרי ליקח מהם משום מיעוטייהו וכל עיקר דקשה לי' הוא מעבד דלא שייך מיעוטייהו ע"ז משני הא דרשב"ל דאפי' בעבד עכו"ם שרי ג"כ משום דמכניסו תחת כנפי שכינה. ע"ז פריך והתני לקח משם כסות תשרף בהמה תעקר מעות יוליכם לים המלח. א"כ קשה רומיא דברייתות אהדדי. מבהמה אבהמה הא בבהמה שייך מיעוטייהו וקשרית לה בברייתא חדא וכדמסיק ניחא כסות תשרף מעות יוליכם לים המלח משום דלא שייך מיעוטייהו אבל בהמה קשה למה תעקר והא תנינן בברייתא אחריתי הולכין ליריד ולוקחין מהן עבדים ושפחות ובהמה. ומסיק הא דרשב"ל דאפילו עבדים עכו"ם משום דמקרבן תחת כנפי השכינה אבל בבהמה לא צריך טעם משום דפשוט הוא דמיעוטייהו שרי וא"כ קשיא על ההיא ברייתא דתני דאפילו בהמה תעקר כמו כסות ומעות. ע"ז משני תיפתר ישראל מישראל. כדי להבין סוגיא הזאת נקדים מה דכתבו התוס' ז"ל במס' ע"ז דף י"ג ע"א ד"ה מעות וז"ל לכאורה משמע דהני מעות אינם אסורים אלא מטעם קנס דומיא דפירות ושאר דברים ר"ל דומיא דפירות שלקח מהן כמו כן המעות שמכר להם סחורה וקיבל מהן מעות נמי אינן אסורין אלא מטעם קנס אבל אינן אסורין מדרבנן מטעם חשש דמי עכו"ם. דהוא מדאורייתא אסור. ואסרו רבנן עליו. והחשש דחיישינן עליו הוא ג"כ מדרבנן. דרבנן עשו החשש הזה ואסרו. [ונפ"מ אם הישראל השני שקיבל המעות צריך נמי להוליך לים המלח אם מטעם קנס אינו

אסור אלא עליו. אבל לא קנסו חכמים עליו משא ומתן עמו שמא דמי היריד בידו משום דדמי היריד גופי' אינו אלא קנס ע"כ לא קנסו חכמים כולו האי] ותימא דלקמן דף ל"ג גבי ישראל ההולך ליריד משמע דמעות הנמצא בידו אינן אסורין מטעם קנסא דמשא ומתן אלא דאמרינן עכו"ם זבין. כך הק' הר"ר אלחנן ז"ל ותירץ ר"י ז"ל דהתם ה"ק בחזרה אסור אפי' לישא וליתן עמו משום חשש דמי עכו"ם כיון דהלך ודאי דמי עכו"ם בידו דאי גלימא זבין הכא הוי מזבין לי' ומ"מ הוי רק קנסא דרבנן דהא יש לומר דהדמים הי' בידו מקודם ולא מכר כלום שם אך כיון דידענו שלא הלך להיריד לקנות דברים המותרין כגון בהמה קנסו אותו כדאיתא בר"נ ז"ל אבל הכא לא מיירי אלא בנמצא שם וקנס דקנסינן לי' משום דנשא ונתן ביום איד ע"א. ולהכי אין לאסור המעות אלא לדידי' דעביד איסורא. ואפי' לר"י דאמר נשא ונתן אסור מיהו לישא וליתן עמו שרי ולא חיישינן שמא ישא ויתן באותן המעות דכולי האי לא קנסו עכ"ל ז"ל ונמצא לפ"ז דהוי נ"מ בין אם אמרינן דמעות יוליכן לים המלח אם הוי משום קנסא דנשא ונתן ביריד ונתן מכס. או דהדמים אסורין משום חשש דמי עכו"ם בידו. אם מחשש דדמי עכו"ם בידו אסור לישראל השני לישא וליתן עמו שמא דמי עכו"ם בידו. ואם משום קנסא דנשא ונתן ביריד אינו אסור המעות אלא להישראל הראשון. אבל ישראל השני מותר דלדידי' קנסו ולא לממונא משום דלא קנסו כולי האי. ע"ז משני דמה דקשיא לך על הברייתא דתני לקח משם בהמה תיעקר. דלמה תיעקר הא בברייתא אחריתי קאמר דלוקחין בהמה משום מיעוטייהו שרי ז"א. דהברייתא דתני לקח משם בהמה תיעקר מיירי שישראל אסור לו ליקח מן ישראל שהלך מכאן ולקח בהמה ביריד ומיירי ביריד שמוכרין שם צרכי עכו"ם כדאיתא בראש"ש ז"ל דאמרינן שניתנה לו הבהמה מחמת ע"ז והוי הבהמה דמי עכו"ם כדמסיק בסמוך שנתנה לו מחמת ע"ז והוי כההיא דדף ל"ג בישראל שהולך ליריד שמוכרין שם צרכי עכו"ם דבחזרה אסור לשאת ולתת עמו מדרבנן דאמרינן דמי עכו"ם בידו ודמי עכו"ם ביד ישראל אסור. משא"כ בברייתא דתני לוקחין מהן בהמה. הוא דישראל מותר ליקח בהמה מן העכו"ם ביריד ולא חיישינן דלמא מחמת עכו"ם נתנה לו להעכו"ם משום דדמי עכו"ם ביד עכו"ם מותר כדאיתא בדף ס"ד עיי"ש וכן פסקו הפוסקים ז"ל עיין בתוס' ז"ל דף י"ב ע"א ד"ה דכוותי' וכן מבואר בסמוך בירושלמי ונמצא דהא דתני בברייתא דבהמה תיעקר לאו דוקא שישראל הראשון יעקור הבהמה ולדידי' קנסו ז"א אלא דלממונו קנסו ג"כ ואפי' ישראל השני אסור ליקח מאתו שום בהמה דדילמא דמי עכו"ם הוא דמחמת עכו"ם נתנה לו ולא משום קנס דנשא ונתן ביריד דלא יהא אסור אלא לישראל הראשון ז"א אלא דהא דתני לקח משם בהמה תיעקר הוא דלממונא נמי קנסו דאסור על כל ישראל ליקח

ממנו שום בהמה ומעות וכסות וזהו מדרבנן דהא מדאורייתא מותר דדילמא המעות הללו הי' בידו מקודם ומאן נאמר לן דעכו"ם זבין אך הוא מדרבנן דכיון דמיירי שהלך שלא בשביל דברים המותרין (כדאיתא בר"נ ז"ל) כמו בהמה ועבדים אסיר לילך וכיון דהלך לשם אסרו רבנן את הממון שלו. ואע"ג דהמשתחוה לבע"ח לא נאסרה והבהמה עצמה כשעבדה לא נאסרה. מ"מ בחלופי עכו"ם נאסרה כדאיתא דף נ"ד ע"ב ומיירי ביריד שמוכרין שם צרכי עכו"ם כדכתב הרא"ש ז"ל ושו"ע סי' קמ"ט והגם דהישראל מותר לילך שם ליקח דברים הללו עבדים ושפחות ובהמה מיירי הברייתא הזאת בשידעינן שלא הלך לשם בשביל דברים הללו ע"כ אסור לישא וליתן עמו כדכתב הר"נ ז"ל דף ל"ג עיי"ש ואפילו בהמה שמותר לו לילך ליקח מ"מ אסור ליקח ממנו דקנסינן לי' ואמרינן שמא מחמת עכו"ם נתנה לו כדאיתא בירושלמי בסמוך וקנסו רבנן אפילו לממונו ולא לדידי' בלבד קנסו אלא אף ממונו קנסו. ואע"ג דהכא לא שייך למימר דהכא הוי מזבין לי' דדף ל"ג הנ"ל מ"מ קנסו רבנן אפי' דברים המותרין ליקח ובמס' בכורות דף ל"ד ובגיטין דף מ"ד ומ"ק דף י"ג גבי איבעיא בקנסא דרבנן אם קנסו לדידי' או לממונא מבואר במס' בכורות דהמוכר עבדו לעכו"ם חמור מכולם והתם קנסו יותר להממונא יותר מכל מקום דקנסו רבנן ואסרו הממון כדאיתא בתוס' ז"ל וכו' דמסיק דאף ישראל מישראל אסור וקנסו לממונא ע"ז פריך והתני המוכר עבדו לעכו"ם דמיו אסורין. ומשמע לי' דאין אסורין אלא לו לבד ומשני דגם שם תיפתר ישראל מישראל דישראל אחר אסור ליקח ממנו הממון וע"ז מביא הברייתא ההולך ליריד דבחזרה ג"כ אסור דאמרינן מחמת עכו"ם נתנה לו:

ר"ב ברי' דריב"ב בשם ר"י אם הי' פונדק מותר ר"ז בעי ביריד אסור בפונדק מותר דקס"ד דלשלם על היריד שכר פונדק מותר אעפ"י שמקבלין מכס מהפונדק ע"ז מקשה מ"ש דביריד אסור לשאת ולתת משום דמקבלין מכס מהסחורה כמו כן אסור נמי בפונדק משום שכר פונדק דלמא בפרגמטיא אמרה כו' ר"ל דמותר לשאת ולתת עמהם בפרגמטיא בפונדק ששם מתקבלין אנשים למסחור ולא אסרו אלא מו"מ שעל היריד ולא במו"מ שבפונדק:

אמר רבי יוחנן רבי אבוה בשם רבי יוחנן החליף בהמה בע"ז אסורה ר"ח בעי אילו השתחוה לה לא אסרה מפני שהחליף בהמה בע"ז אסרה פי' הפ"מ ז"ל דהא אין נעבד בבעלי חיים והמשתחוה לבהמה לא אסרה והאיך נאסרה משום חלופי ע"ז ואינו מובן לי הא ר' יוחנן גופי' סבירא לי' במס' ע"ז דף נ"ד ע"ב דנאסרה בחלופי ע"ז דגרסינן שם כי אתא רשב"י אמר ר' יוחנן אעפ"י שאמרו המשתחוה לבע"ח לא נאסרו עשאן חליפין

לעכו"ם נאסרו עיי"ש בפירש"י ז"ל וז"ל ז"ל החליפן בעכו"ם שהיתה לו עכו"ם והחליפה לעכו"ם בבהמתו עכ"ל ז"ל עיי"ש הרי מפורש דבחליפין נאסרו ונראה לפע"ד דה"פ דר"ח מקשה אילו השתחוה לה לא נאסרה מפני שהחליף בהמה בע"ז נאסרה פי' דהנה ר' יוחנן ר"א בשם ר"י קאמר. החליף בהמה בע"ז אסורה דעכו"ם הי' לו ע"ז והחליף בבהמה אסורה הבהמה באיסור הנאה של עכו"ם ע"ז מקשה ר"ח הא דמי עכו"ם ביד עכו"ם מותרת דהוא מטעם שכתבו בתוס' ז"ל דף ס"ד ע"א ד"ה מסתברא ונראה הטעם כי מה שעכו"ם תופסת דמי' משום דכתיב והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהוה ממנו כמוהו ובישראל דוקא נאמר ולא לב"נ עכ"ל ז"ל והוא דלא נאסרה לב"נ איסור הנאה דע"ז אלא השתחוי' לבד אבל אין איסור על ב"נ איסור הנאה דע"ז ומותר ב"נ לעשות סחורה מע"ז וע"כ כל מה שהוא מהוה ממנו אין אסור בהנאה ואינו אסור חלופי עכו"ם אלא ישראל שהחליף עכו"ם שלו בבהמה עם הנכרי עושה איסור הנאה על הבהמה. ולפיכך פירש"י ז"ל הנ"ל עשאן חליפין לעכו"ם נאסרו שהיתה לו ע"ז והחליפה לעכו"ם בבהמתו דהוא דהעכו"ם הי' של ישראל והחליפה על בהמת עכו"ם. משא"כ כשהנכרי החליף עכו"ם שלו על בהמת ישראל לא נאסרה דלא גרע מעכו"ם עצמו דלא נאסרה עליו בהנאה. ולא שייך כל מה שמהוה ממנו כמוהו. ע"ז משני דלמא בפרגמטיא שנכנסה קודם ליריד אתאמרת ר"ל דהחליף העכו"ם הכו"מ על הבהמה קודם היריד דהיריד קבוע לה זמן שמתחיל היריד מן מסחר של צרכי עכו"ם ואסור לשאת ולתת מזמן ההוא אבל קודם זמן הקבוע ליריד אעפ"י שנתקבצו אנשים הרבה מותר לשאת ולתת עמהם. ואם החליף עכו"ם בבהמה קודם זמן היריד אעפ"י שעדיין לא בא זמן המוגבל להיריד. כיון שהתחיל לעשות עסק בחלופי עכו"ם הרי הוא כהגיע זמן היריד ואסור לשאת ולתת משעה ההיא עמו:

אמר ר' אבוה אסור לעשות חבילה ביריד עיין בהרמב"ן ז"ל דף י"ג דהא דאסור למכור ביריד במקום שלא שקלי מיכסי מיני' ולמה לא התירו אלא ליקח דברים דמיעוטייהו הוא משום שהעכו"ם מתעלה בהם כשהם מתאספין ומביאין סחורה ובאים למכור ביריד שלה אבל ליקח מהם כל היכי דממעט להו לא מתחשבו ובירושלמי א"ר אבוה אסור לעשות חבילה ביריד. ותני כן לא ישאל במקומו במקום שהוא מתחשב עכ"ל ז"ל משמע דמפרש דאיסור חבילה הוא שיתקבצו יהודים רבים בחבילה אסור משום שהיא מכבד את העכו"ם בזה שמתקבצין הרבה ביחד במקום אחד ומביא ראיה דכן אפילו שאילת שלום אסור במקום שהוא מתחשב בזה:

הלכה ז

הא דבר שאין בו נזק לרבים מותר פי' דנקט התנא הדברים שאין בונין עמהם בסילקי וגרדין ואיצטדיא ובימה דכל הנהו יש בהם נזק לרבים כדפרש"י ז"ל ומדלא נקט אלא איסור בנין משום דהוי דבר שיש בו נזק לרבים דע"י בנינו עושה מעשה שע"י יגיע נזק לרבים משמע אבל הי' עושה בדברים הללו דקחשיב התנא בסילקי וגרדין ואיסטדיא הוא איצטדנין ובנוסח המשנה בבבלי גרסינן איצטדנין ובימה דבר שאין בו נזק לרבים כגון ישיבה בעלמא שאין בזה נזק לרבים מותר דכיון דנקט התנא דוקא בנין דהוי דבר שיש בו נזק לרבים משמע דהא שאין בו נזק לרבים כגון הילוך בעלמא שרי ע"כ דמתניתין רבי נתן הוא [וחסר כאן תיבת רבי נתן ונדפס רק דברי וטעות דמוכח הוא כדמוכח בסמוך] כדמסיק הברייתא דההולך לשם ורואה את הנחשים כו' ובבבלי דף י"ח ע"ב גרסינן ההולך לאיצטדנין ורואה את הנחשים כו' כו' הר"ז מושב לצים אבל ר"נ מתיר מפני שצווח ומציל הרי דמתניתין דלא אסר אלא הבנין מוכח דאתיא כר"נ ובבבלי שם מוכח דר"נ מתיר באיצטדנין לאו בישיבה לחוד אלא בהילוך שייך ג"כ הולך ומציל וע"כ לא אסר במתניתין באיצטדנין ואינך אלא הבנין אבל לא ההילוך ומותר לילך לאיצטדנין משום דס"ל כר"נ:

עבר ובנה ר"א אמר מותר ונראה דהירושלמי ס"ל דהי' הא"מ דאסור משום קנס כדאיתא לעיל בכמה דברים דאסור המעות משום קנס כמו במכירת בהמה גסה בה"ו ועיי' בה"ד ע"ז קמ"ל ר"א דבזה לא קנסו המעות כיון דהוי אך תשמישי עכו"ם עי' בבבלי דף י"ט ע"ב ע"ש:

אמר ר"מ לא מסתברא כאהין סוברה דלא אסור ר"ל דאלא אסור כלישנא דהירושלמי בכמה מקומות דאיכא ברייתא דסבירא לי' דאסור לבנות דימיסאות אפילו קודם שהגיע לכיפה משום דהוא סייד כל הדא כיפתא על כן אסור לבנות כל עיקר הדימסאות וחילק הברייתא על המשנה:

הלכה ט

הורי רבי יוסי בר"ב שאסור להשכיר להם קבורה בא"י על שם לא תתן לה חניה בארץ פי' הגם דלא אסרה התורה אלא שדות משום שמצוי להתברך מתוכה. וע"כ לא ישכור לו שדה משום שלא ימסור לו הברכה המצויה בארץ משא"כ לקבורה הא"מ דשרי דהא לא יתברך בה. ע"ז קמ"ל דאסור להשכירו משום דזה נקרא חני' בקרקע דינוח על משכבו שם ונקרא קבורת א"י מנוחה. אבל בית מותר להשכירו משום שאינו מצוי להתברך

אבל שדה אפי' לקבורה דאינו מצוי להתברך מ"מ אסור משום דקבורת א"י נקרא מנוחה והתורה אמרה לא תתן להם חני' בקרקע:

הלכה י

הא במקום שנהגו למכור מוכר לו אפי' בית דירה ומשכיר לו אפי' בית דירה ר"א ר"ת ב"ח בשם ר"א בר"י ואפי' תיבה קטנה כגון בורסקי שבצידון לא סוף דבר כולה אלא אפילו בית אחד פי' הפ"מ ז"ל אפילו בית קטן אסור להשכיר לו לבית דירה ואינו מובן מאי נ"מ בזה ובאמת הפי' מובן מאוד עפ"י שכ' התוס' ז"ל במס' ע"ז דף כ"א ד"ה אף וז"ל ז"ל דהא דכתב רחמנא ולא תביא תועבה אל ביתך איכא למימר דלא אסור אלא בבית הישראל עצמו שהוא דר בתוכו בעודו דר בו כו' כו' ושכירת בית דירה אינו אסור אלא מדרבנן ולא גזרו אלא בא"י אבל בחו"ל לא גזרו עיי"ש דלפיכך מותר בחו"ל להשכיר בית לעכו"ם אעפ"י שהוא מכניס בתוכו עכו"ם משום שכיון דהישראל אינו דר בתוכו אינו אסור אלא מדרבנן ולא גזרו בחו"ל ולפ"ז מובן מאוד הסוגיא הזאת הא במקום שנהגו למכור מוכר לו אפי' בית דירה דהוא בחו"ל דלא גזרו רבנן ומשכיר לו אפי' בית דירה והי' הא"מ דמותר למכור ולהשכיר דוקא כל הבית אבל אם משכיר לו חדר מיוחד מן הבית הא"מ כיון דהוא תחת גג וכיפה אחת אסור. ע"ז קמ"ל דכיון דמיחד לו חדר אחד מיוחד אפילו תיבה קטנה כגון בורסקי שבצידון שנעשית חדרים חדרים מותר להשכיר לו חדר אחד כיון דהישראל אינו דר בחדר המיוחד לנכרי מותר דלא סוף דבר (ר"ל דלאו דוקא) כולה כל הבית מותר אלא אפי' בית אחד מן הבית נמי מותר כיון דמיחד החדר הזה בעד העכו"ם לבדו ואין הישראל דר בתוכו ולא אסור אלא דוקא כשישראל דר ג"כ בחדר אחד עם העכו"ם. וע"ז מסיק הא דאיבעיא לן בעלמא במס' מעשרות בשתים ונעשו אחד או באחד ונעשו שתים אם אמרינן דכבר נאסרה כשהי' בית אחד או אזלינן בתר השתא דנעשו שתים או להיפוך בשנים שנעשו אחד:

פרק ב

הלכה א

ר"ז ר"א בשם ר"י בר"ח ר"ב ר"י תיפתר כר"א דר"א אמר אינה נלקחת מן העכו"ם פי' אבל רבנן סבירא להו דלא חיישי כלל לרביעה ולוקחין מן הנכרי. ע"ז בעי ר"י ול"ל נן פתרין לה ד"ה כו' דמר ה"א בשם רב ואפילו כמ"ד מותר למכור אסור ליחד משים דחייש לפסידת ממון. ומש"ה מתירין חכמים ליקח מן העכו"ם בהמה שלו משום דהעכו"ם לא ירביע דחייש שלא תיעקר. ור"א נמי ס"ל דיש פסידת ממון גבי רביעה בהמה שלו.

אך ס"ל דמ"מ חיישינן לרביעה משום דיצרו תוקפו כדמוכח כ"ז בבבלי דף כ"ג עיי"ש בע"א. ורבנן ס"ל דבמקום פסידא לא חיישינן לרביעה. א"כ ביחוד דליכא פסידא לכ"ע חיישינן לרביעה. א"כ אתיא כד"ה עבר ויחד ד"ה זהו תירוצא אחריני ר"ל א"נ דאתיא כד"ה ושניא בין לכתחלה לדיעבד ע"ז אמר ר' ירמי' נשמעינה מן הדא האשה שנחבשה בידי עכו"ם כו' ע"י ממון מותר לבעלה והא תנן אין מתיחדין עמהם אלא לאו ש"מ שניא בין לכתחילה לדיעבד כדאיתא כ"ז בבבלי דף כ"ג ע"א עיי"ש. ולא ס"ל כדמדחה הגמ' בבבלי שם דמהאשה שנחבשה אין ראי' דשאני התם דמשום הפסד ממון ע"כ לא חיישינן לרביעה אבל בלא הפסד ממון חיישינן אפילו בדיעבד זה לא ס"ל לחלק בין הפסד ממון לדליכא הפסד ממון וכן בירושלמי מדחה ר' יוסי דשאני אשה שדרכה לצווח וחרשת דרכה לרמוז אבל אי משום פסידא הי' חיישינן לרביעה דיצרו תוקפו ע"ז פריך מיי כדין כיון דקמדחית הראיה מהאשה שנחבשה דהוא משום דרכה לצווח אבל משום הפסד ממון שפיר חיישינן לרביעה אפילו בדיעבד. א"כ כמאן אתיא מתניתין דידן דאסור ליחד הא רבנן ס"ל דלוקחין מהן קרבן ולא חיישינן לרביעה ואין לחלק אליבא דר' יוסי ור' ירמיה בין היכי דאיכא הפסד ממון או ליכא הפסד ממון דהא לא מחלקין בזה וע"כ דתיפתר למתניתין דידן כר"א:

הוון בעי מימר מה פליגין ר' אליעזר ורבנן. בפרה על שם מעלה הוא בפרה מן מה דמותיבין רבנן לר"א כל צאן קדר וגו' הדא אמרה אף בשאר כל הדברים חלוק ר"א וכן איתא בבבלי ג"כ לחלק בין פרה לשאר קרבנות ומדחה מההיא ברייתא והס"ד לא ידע מההיא ברייתא וכן מההיא דמתיב ר' אליעזר לרבנן ומדחה הראיה שלהם מן צאן קדר וגו' ג"כ לא הי' הברייתא הזאת גלוי לכל וכן משמע בבבלי דף כ"ד גבי ההיא דיתיב ר"א ור"י נפחא והמה גילו הברייתא הזאת מה דפלפלו ר"א ורבנן ונחלקו בזה ר"פ ור"ז אם ר"א ור"י תרויהו ידעו מההיא ברייתא עיי"ש ע"כ גם כאן הס"ד לא ידעו מההיא ברייתא. וע"כ הוון בעיין מימר מה פליגין בפרה. ע"ז קאמר מה דמצינו בברייתא דמותיבין רבנן לר"א מן צאן קדר ע"ז פריך ר"ה היאך ואפשר שישובו רבנן לר"א מן צאן קדר דהאיך מושיבין רבנן מדבר שהוא להבא על דבר שהוא לעבר ר"ל האיך מושיבין דבר של עתיד לבוא על שעבר וכן פריך ר' אבין מושיבין דבר שהיצה"ר בטל. ור"ה בעצמו פריך ולמה לי נן פתרין לה ד"ה ר"ל דאעפ"י שנחלקו אמוראים אם כולם גרים הן לעתיד לבוא אבל עכ"פ לד"ה יקבלו שלשים מצות וא"כ קשה האיך אפשר לומר דישיבו רבנן לר"א מן צאן קדר הא עכ"פ לד"ה יקבלו לכל הפחות שלשים מצות ולבסוף מסיק ר"ח בר לולייניא בשם ר"ה כל המצות עתידין ב"נ לקבל עליהם והאמוראים נושאים ונותנים בזה ואילו

לפי הברייתא נחלקו בזה רבי אליעזר ורבנן ובירושלמי שלא הי' לפניהם הברייתא פרכי האמוראים האיך אפשר שישיבו רבנן לרבי אליעזר מצאן קדר הא גרים גרורים הם ולכל הפחות יקבלו מצות:

הלכה ב

רבי בא בשם רב יהודא אם הי' נחמם אסור פי' נחמם הוא הטמנה מלשון הכמין עדים וח' וכ' מתחלפים באותיות גיחוך וה"פ דדוקא אם הי' דבר הנחמם בלפנים מן החלל אז אסור אבל באינו נחמם דהוא לחוץ מן החלל מותר [כדאיתא בבבלי דף כ"ח ע"א כגון גב היד פי' רש"י ז"ל דהואיל ומתחזיא אי חזי דמקלקל בה לחיך לי' לסמא ומעבירו עכ"ל ז"ל] וכדמסיק כהדא ר"א ור"י נשיאה סליקו לחמתא דגרר לקה באצבעו יהיב עלה איספלנית חמתה מתחלחלה וקלמה אלמא דבאצבעו כיון שהוא בחוץ כיון דחמתה מתחלחלה יעבירו ע"ז פריך ולא שמיע ר"ב בשם רב יהודא הא דאמר ר' יעקב בר' אחא בשם ר' יוחנן אם הי' רופא אומן מותר וקס"ד דבחוץ דכיון דמתחמי דסם שלו מקלקל ע"כ לא מרע אומנתי' אבל בפנים מאן מפיס דלמחר דנתקלקל הוא משום הסם שלו דילמא מחמת דבר אחר אך בחוץ דחזינן דהסם שלו מתחלחל אז לא מרע אומנתי' א"כ לפ"ז לא שרינן אלא אומן אבל בלא אומן אפילו בחוץ נמי אסור. ע"ז משני ולא דמיא תמן נחמם מותר ר"ל דבאומן מותר אפילו נחמם דבזה ג"כ לא גרע אומנתי' ברם הכא נחמם אסור ר"ל דבזה נ"מ בין אומן לאינו אומן בנחמם דתמן באומן נחמם מותר. ובאינו אומן נחמם אסור. משא"כ באינו נחמם אפילו אינו אומן מותר:

הלכה ג

ריב"ש משתעי אהין עובדא עובדא הוי באיתא חדא דהות רחמא מצוותא כו' הדא אמרה ישן מותר כרוך הוי. ובמס' תרומות פ"ח גרסינן ברור הוי והגר"א ז"ל בכי"ק מגיה שם בור הוי ופרשתי במסכתא תרומות דה"פ דרצה להוכיח דישן מותר מהדין עובדא דהוי משתעי ריב"ש שהאיש הישן רצה לאכול וע"ז מדחה דז"א דבור היה פי' ע"ה דאין בור ירא חטא:

רבי ירמי' בשם ר"ח ב"ב כל אירסים מעלים חטטים ושל נחש ממית ע"כ הוי דבר סכנה ומחללין שבת עלה משום פיקוח נפש. וכן תני ר"ח ג"כ דהוי פיקוח נפש דאמר ר"ח אין נשאלין על הגילוין פי' כדאיתא בפרק בתרא דיומא גבי פיקוח נפש דדחי שבת הנשאל הר"ז שופך דמים. וע"ז מביא הא דר' ירמי' בעי קומי ר"ז ובמס' תרומות פ"ח גרסינן ר' ירמיה שאל מר"ז ע"ז מקשה הא מארי' דשמיעתא ולשאול לי' בתמי' הא ר' ירמי' הוא

מארי' דהאי שמעתתא דהוי פיקוח נפש ואיך שאל לה ומשני מתנמנם הוי וע"ז שאל אם מתנמנם הוי כישן ואסור או דהוי כניעור ומותר:

ר"א ר"י בשם בן בתירה יי"נ שנפל לבור ימכור כו' ר' אסי בשם ר' יוחנן סתם יינו כו' הפקידו אצלו אסור בשתי' ומותר בהנאה ע"ז בעי ר"ז קומי ר' יוסי מה במייחד פי' דלמה מותר בהנאה הוא ע"כ דמיירי במייחד דאל"כ קשיא ממתניתין דפ"ג דדמאי דגרסי' המפקיד פירותיו אצל העכו"ם הרי הן כפירותיו ויש לפרש המשנה בב' אופנים או כפירותיו של ישראל ממש או כפירותיו של עכו"ם כדאיתא כ"ז בירושלמי בפ"ג דמס' דמאי ה"ד עיי"ש היטיב ובדברינו וס"ל לר"ז דפירוש המתניתין הוא כפירותיו של עכו"ם כמו שיטת ר' מנא בסמוך ולא כר"ח דס"ל בפי' המשנה דהוי כפירותיו של ישראל אלא כר' מנא דמפרש כפירותיו של עכו"ם ע"כ דלא מהני חותם אחד. ומוקים ה"א דר' יוחנן דמתיר בהנאה מיירי ע"כ במיחד. ע"ז השיב לו ר' יוסי דמיירי במפקיד ואינו מבורר בטעמו דר' יוסי למה ס"ל דבמפקיד מתיר נמי ר' יוחנן אם דס"ל לפרש המשנה דדמאי כר"ח בסמוך דהוי כפירותיו של ישראל או דס"ל כר' מנא דהוי כפירותיו של עכו"ם אך מכל מקום מהני חותם אחד ע"ז מביא הגמ' אתא ר' אבוה בשם ר"י שלש יינות הן כו' הפקידו אצלו בחותם אחד אסור בשתייה ומותר בהנאה וע"ז אמר ר' ירמי' לרבי זעירא חמי מה אמר לא אמר בשם ר' יוחנן אלא בחותם הא בלא חותם ע"כ אוסר ר' יוחנן. וא"כ ע"כ הא דסבירא לי' לר' יוסי אליבא דר' יוחנן במפקיד ע"כ מיירי ג"כ בחותם אחד דאפילו למאן דמפרש כפירותיו של עכו"ם וחשוד להחליף מ"מ מהני חותם אחד ולא בעינן במיחד והורי ר"ל במיחד כר"ז והוי ר"ז חדי בה והשתא מביא הגמ' המשנה אצל העכו"ם כפירותיו ומפרש להמתניתין ר"ח בעי קומי ר"מ מה כפירותיו ממש ר"ל כפירות של ישראל ואם הפקיד אצלו טבל הוי טבל ודאי ולא חיישינן שמא החליף העכו"ם בפירותיו [ויש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר] אלא דהוי כפירותיו ממש ר"ל פירות של ישראל ממש והוי טבל ברור וע"כ פוטר טבל ברור במקום אחר ע"ז אמר לי' ר"מ ולכל דבה ר"ל לכל החומרות דחיישינן שמא הוי של ישראל וחייב בתו"מ וא"י להפריש על טבל ברור שמא הוא של עכו"ם [ואם הפקיד מתוקנים פטור ממנפ"ש ולא הוי חשש דמאי שמא החליף העכו"ם על של ע"ה והוי דמאי כמו ברישא דההיא מתניתין ור"ש ס"ל דמאי דחיישינן שמא החליף בשל ע"ה עי' בפי' המשניות בפרק ג' דמס' דמאי ותמצא כן] וע"ז מסיק ולא על יאות הוי ר"ח מתריס לקבלי' כדמסיק הפקידו אצלו בחותם ר"ח ור"מ חד אמר אסור וחד אמר מותר מה פליגין בהנאה אבל בשתי' אסור. ונמצאו דאפילו לר"ח חיישינן לשתי' וע"כ לא על יאות הוי ר"ח מתריס לקבלי':

ועורות לבובין כו' ר"י בשם רב הלכה כרשב"ג כיצד הוא עושה קורעה עד שהיא בחיים ומוציא לבה לע"ז. כיצד הוא יודע כו' אמר ר' יוסי ותשמע מינה שחט בה סימן אחד אע"ג דאתמר אין דבר שיש בו רוח חיים נאסר. וכא נאסר פי' דמכאן ש"מ דאע"ג דהמשתחוה לבע"ח לא נאסר דדבר שיש בו רוח חיים אינו נאסר אבל כשעשה בה מעשה נאסר דהא הכא בעורות לבובין דנקרע מחיים ומ"מ אסור והוא משום דעבד בה מעשה. והוא כדאיתא בבבלי דף נ"ד ע"א אע"ג דהמשתחוה לבהמת חבירו לא נאסרה עשה בה מעשה אסרה וכו' דאמר ר"ה היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עכו"ם כיון ששחט בה סימן אחד אסרה עיי"ש והנה כבר נחלקו הט"ז ז"ל ונקה"כ ז"ל ביו"ד סימן ב' דהט"ז ז"ל ס"ל דבעינן ששחט לכל הפחות סימן אחד דיעשה אותה נבילה אבל במעשה כל שהוא במעשה בעלמא לא נאסרה ולא לחנם הזכיר ר"ה ששחט בה סימן אחד. אבל הש"כ ז"ל חולק עליו וסובר דסימן אחד לאו דוקא אלא כל שהיא [וכן מפורש בתוס' ז"ל דף נ"ד הנ"ל] ומכאן מפורש כהש"כ ז"ל דהא מוכיח בכאן מהא דעורות לבובין דנאסר מחיים ע"י מעשה. וא"כ ע"כ דסימן אחד לאו דוקא דהא קרע דלבובין הוא קרע קטן של העור שע"ג הבשר ונגלד פורתא העור העליון וגלידה במקצת ואין להוכיח הך דינא מגוף המשנה דקתני ועורות לבובין והא הוי מחיים ז"א דמהמשנה אין ראי' כלל דאיכא למימר דעיקר העבודה הוא מה שמוציא הלב מחיים דרך הקרע הזה וע"כ הוי ע"י העבודה הזאת מתה דניטל הלב הוי מיתה [עיי' במס' תמורה דף י"א ע"ב ברש"י ז"ל] משא"כ מהירושלמי הזה מוכח שפיר דאי ס"ד דהקרע בעצמו לא עבודה היא אלא העבודה היא מה שמוציאין הלב דרך זה הקרע א"כ קשה מנין להוכיח מכאן דאע"ג דהעובד לבע"ח לא נאסר מ"מ בעביד מעשה נאסר ז"א מנ"ל דלמא שאני עורות לבובין משום דעיקר איסורו מה שמוציאין הלב דרך הקרע ואז נעשה ע"י העבודה הזאת מתה. ואם כן מנ"ל להוכיח מכאן דעל ידי מעשה דסימן אחד נאסר אלא ודאי דהקרע גופי' הוי עבודה והוי איסורו מחיים ומכל מקום אסור ומוכח דבעבד בה מעשה נאסר אלמא דבמעשה כל דהוא סגי והוא מוכח כשיטת הש"כ ז"ל:

הלכה ו

ר"י ור"א חד אמר מפני שממעטו ממדתו עי' פי' סוגיא זאת ברידב"ז ממס' תרומות פ"ב ה"ב דף י"ג ע"ב ד"ה אמר ר' יוחנן. ותמצא נחת:

הלכה ז

ר"ח ב"ב בשם ר"י בראשונה היו אומרים אין מעמידין לא בקיבת הנבילה ולא בקיבת העכו"ם חזרו לומר מעמידין בקיבת הנבילה ואין מעמידין בקיבת העכו"ם רבי בא ב"ז

ר"ש בר"י בעי מה כר"א דר' אליעזר אמר סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם כן הגי' במס' ביצה פ"ק ה"א ר"י בשם ר"י הכין בראשונה הם אומרים אין מעמידין כו' וחזרו לומר מעמידין בין בקיבת הנבילה בין בקיבת העכו"ם א"ר יוסי לשון מתניתא מסייעה לרחב"ב קיבת העכו"ם וקיבת הנבילה אסורה. פי' אלמא דעכו"ם חמור מנבילה דאל"כ של עכו"ם גופי' הוי נבילה. ומשני כמשנה הראשונה דלמשנה הראשונה לעולם הוא כן דעכו"ם חמור מנבילה אבל למשנה האחרונה אף דאמור מ"מ מותר כמו בנבילה ומסיים הגמ' דכמו כן כל המשנה קאי למשנה הראשונה חוץ מהסיפא דסיפא דאפילו למשנה אחרונה נמי קאי כמו דמסיק בבבלי מס' חולין דף קט"ז ע"ב והילכתא מעמידין בקיבת נבילה ובקיבת שחיטת עכו"ם וכשירה שינקה מן הטריפה. וכ"ש טריפה שינקה מן הכשירה מ"ט חלב המכונס בה כפירשא בעלמא ע"כ עיי"ש. וא"כ כיון דפירשא בעלמא היא הכל מותר וה"נ ה"ק דכל המתניתין אינו אליבא דהלכתא חוץ מסיפא דסיפא כשירה שינקה מן הטריפה קיבה אסורה הוא רק למשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה מותר אך סיפא דסיפא טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותרת היא קם אליבא דדינא אף למשנה האחרונה. אפילו דיסברון ב"ש כב"ה כו' זה שייך למס' ביצה שם כדרך הש"ס הזה:

ומפני מה לא גילה לו א"ר יוחנן מפני שבקרוב אסרוה. ור' ישמעאל הי' קטן פי' כדאיתא בבבלי דף ל"ה משום כי גזרי גזירתא במערבא לא מגלי טעמא עד תריסר ירחא שתא דלמא איכא אינש דלא ס"ל ואתא לזלזולי בה פירוש דלמא איכא אינש בעלמא דאתא לזלזולי בה אבל גדולי הדור פשיטא דהיו יודעים מזה ופשיטא דהיו מגלה לר' ישמעאל אך מפני שהי' אז קטן. ר"ח אמר ר"ח ב"ע מקשי אם להפליגו בדברים הי' מבקש הי' לו להשיא בחמש השואות שבתורה כו' כו' ע"ז משני א"ר לא יש דברים שמושיבים עליהם את הפה היאך כמה דאת אמר ישקני מנשיקות פיהו פי' דמשני דלפיכך השיאו ושיילו במקרא הזה משום דקא"ל תחלה רישא דקרא ישקני מנשיקות פיהו כדאיתא בבבלי דף ל"ה מ"ש האי קרא דשיילי אר"ש ב"פ ואיתמא רשב"א מרישא דקרא קא"ל ישקני מנשיקות פיהו א"ל ישמעאל אחי חשוק שפתותיך זב"ז ואל תבהל להשיב ע"כ וה"נ משני ר' לא דלפיכך השיאו במקרא הזה ולא בהנך חמש מקראות משום רישא דקרא ישקני מנשיקת פיהו דיש דברים שמשיקין עליהן את הפה:

הלכה ח

רבי יוחנן בעי ולא כן תנינן שאין בית דין יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין ובמסכת שבת פ"ק משמע דגרסינן ר' יונתן בעי עיי"ש בסוף הסוגיא גבי התיבון הרי שמן הרי בתוך שמונה עשרה ור' יונתן מקשה לה עיי"ש ע"ז משני ר' יוחנן

כדעתי' ומר ר' יוחנן מקובל אני כו' כן הוא במס' שבת ושם פירשתי דהוא ב' תירוצים א' דדעתי' דר' יוחנן דס"ל שם בסוף הסוגיא דבשמן ביטלו מבוטל דגרסי' שם ר"נ ברי' דר"ח בר' אבא ר"א מטי בה בשם ר' יוחנן שמן ביטלו מבוטל משום דס"ל דמה דבתוך י"ח דבר אפילו קטן מבטל עיי"ש ועוד דמר ר' יוחנן מקובל אני כו' שלא נמצא שקיבלו רוב הציבור. ויותר נראה דצ"ל כדעתי' דר' יוחנן. ולא כמו שנדפס ר' יוחנן כדעתי' אלא כדעתי' דר' יוחנן וזהו תירוצו דמתרץ על קושית ר' יונתן היאך אטרח עילוי ואכל הא מה שביטל ר"י הנשיא אינו מבוטל משום דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו ע"ז משני דסבירא ליה כדעתי' דר' יוחנן דסבירא ליה דשמן ביטלו מבוטל משום דהוא מי"ח דבר ובי"ח דבר יכולין לבטל עיי"ש ברידב"ז:

הלכה ט

ר"א בשם ר"ח מעשה בספינה אחת של בית רבי שהיו בה יותר מג' מאות חבית ובדק רבי את כולן ולא מצא אלא אחת שראשים ושזרות קיימת והתיר את כולהון ריב"א אמר ר"א מקשה לה מסתברא דלא אותה חביות תהא מותרת ושאר כל החביות תהון אסורות אלא ע"י עילה פי' כיון דמצד הדין א"צ כלל לחוש ורק דאנו מחמירין. ע"כ בעילה כל דהוא מקילינן וכן איתא בפ"ג דמס' דמאי ע"י עילה כיון דמצד הדין מותר אך שאנו מחמירין ע"כ ע"י עילה כל דהוא מקילינן וכן איתא שם בשנו"א ז"ל עיי"ש וע"ז מסיק כהדא גבינתא איתקלקלת פי' שם הנהר דאיקרי גבינתא איתקלקלת ר"ל דעבדו אותה לשם ע"ז. שאל ר"ח לרבב"ז א"ל אין דבר של רבים נאסר פי' דבנהר שהוא מחובר אינו נאסר אלא משום דבנהר איכא חשש שמא תלשינהו גלי דלפעמים נתלש או שמא טפחינהו בידים כדאיתא במס' ע"ז דף נ"ט ע"א אך כיון דשל רבים הוא אינו נאסר כדאיתא בבבלי מים של רבים אינו נאסר. ואעפ"י שדבר של רבים אינו יסוד גמור להתיר דלא שייך אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא דוקא בשל חבירו אבל בדבר הפקר דלא הוי לא שלו ולא של חבירו אוסר אבל מכיון דעפ"י הדין אין לנו למיחש שמא טפחינהו בידים רק חומרא בעלמא. ע"כ סמכינן ע"י עילה דמים של רבים אין נאסרין וסמכינן ע"י עילה זו דלא טפחינהו בידים. וכמו כן בדמאי התירו משום כבוד שבת ורק על זה לא סמכינן אלא בצירוף דשאלה ואף דשאלה לבד לא מהני כדגרסינן שם במס' דמאי אך ע"י עילה בצירוף עילה כל דהוא סגי וסמכינן עלה וה"נ ע"י מחובר לבד אין לסמוך דשמא טפחינהו בידים ועל דבר של רבים אינו נאסר בלבד לא סמכינן אלא ע"י צירוף סמכינן והעיקר דסמכינן משום שהוא מחובר. ועל החשש דשמא טפחינהו בידים בצירוף עילה כל דהוא סמכינן וע"ז מסיק ריב"ז וקאי על מה דקאמר ריב"א דר"א מקשי דלא מסתברא דאותה החבית

תהא מותרת והשאר יהיו אסורין ולא סמך על צירוף עילה כל דהוא ע"ז קאמר ריב"ז דר' יצחק מקשי על קושיא דר"א ואילון אגרת לא עכו"ם לוקס כתיב בהם ואת אמרת ע"י עילה וכא ע"י עילה פי' דאיתא במס' גיטין בירושלמי פ"ק ה"א עכו"ם לוקס כתיב בהם וע"כ צריך להכיר שמותן של עדים ומסיק כד בחנות של ישראל אם נכתב הגט בחנות ישראל סמכינן ע"ז וקשה כיון שכתוב בהגט עכו"ם לוקס היאך תסמוך על מה שנכתב בחנות ישראל אלא ע"כ דהעיקר סמכינן שהן ישראל מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותן כשמות עכו"ם רק ע"ז לבד הי' מחמירין ע"כ צריך שיהא צירוף עילה כל דהוא שיהא נכתב בבהכנ"ס או בחנות ישראל כמבואר במס' גיטין ירושלמי הנ"ל ע"כ קאמר ר' יצחק על קושית ר"א הא בגיטין בעכו"ם לוקס וכי לא סמכינן רק ע"י צירוף עילה כל דהוא כיון דלא הוי רק חומרא וה"נ מה שצוה רבי לפתוח חבית אחת והתיר כולם הוא לא דזהו העיקר אלא דזהו הוי לצירוף כל דהוא:

פרק ג

הלכה ה

מה עליהם כו' דבר שהוא מיוחד להם תכשיט להם פי' דבר שמיוחד לעכו"ם פי' שמיוחד אליו בעלמא ולא לתקרובת תכשיט הוא להם כיון שמיוחד לו אעפ"י שאינו דבר נוי כיון דמייחד להם ע"כ תכשיט הוא להם אף עמהם דבר שמיוחד להם תכשיט להם. ר' יוחנן בשם ר' ינאי כל שהכניסו לפנים מקנקלין אסרו כגון כיסים של מעות פי' אף על פי דכיסים של מעות אינו דבר נוי כדאיתא במתניתין וכדמוקי בבבלי דף נ"א ע"ב מ"מ כיון דמיוחד להם אסור בלפנים מקנקלין ומדקאמר ר' ינאי בלשון כגון ולא אמר בלשון אפילו כיסים של מעות משמע דדוקא כגון כיסים של מעות אבל לא כסות וכלים [ומכל הני דקחשיב במתניתין לא נקט אלא כיסים של מעות אבל כסות וכלים לא נקט עיין במתניתין דף נ"א מצא בראשו מעות כסות וכלים] וכדמדייק בסמוך לחלק בין לשון כגון ללשון אפילו. ומדנקט לשון כגון משמע דוקא כגון כיסים של מעות הגם דגם הוא אינו דבר הקרבה ואינו כעין פנים [כמו מים ומלח דבסמוך והמובא בבבלי שם.] מ"מ הוי דבר המיוחד להם. וע"כ נאסר בלפנים מן הקנקלין וע"ז קאמר אמר ר' יסא סימן הוה לן ר"ל סימן מסור בידינו ומסורת וקבלה בידינו (וזה מצוי בירושלמי) והדא פליגי אר' ינאי ולית היא אלא מסייעה לה ר"ל דקבלה בידינו דלית ר"ה פליג על ר' ינאי אלא מסייעה לה כדמסיק מה עליהן דבר שמיוחד להם תכשיט להם אף עמהם דבר שמיוחד להם תכשיט להם יצא כיסים של מעות פי' דהי' הא"מ דר"ה פליג אר' ינאי כיון דר'

ינאי קאמר בלשון כגון כיסים של מעות משמע דכיון דהוי דבר מיוחד להם [דהא אינו תקרובת] לפיכך נאסר לפנים מן הקנקלין ומ"מ בחוץ מותר מוכח ע"כ דאף דבר המיוחד להם אינו תכשיט להם וע"כ פליג אר"ה דס"ל דדבר המיוחד להם תכשיט להם אבל מסורת וקבלה בידינו דלית ר"ה פליג אר' ינאי אלא מסייעה ליה והכי קבלה בידינו דכך אמר ר"ה מה עליהן דבר המיוחד להן תכשיט להם אף עמהם דבר המיוחד להם תכשיט להם יצאו כיסים של מעות כך אמר ר"ה פי' דר"ה מסיק יצאו כיסים של מעות ר"ל כל דבר המיוחד להם תכשיט להם יצאו כיסים של מעות אעפ"י שמיוחד להם אינו תכשיט להם כך הי' מסיק ר"ה. ע"כ מסייעה להיא דר' ינאי דכיסים של מעות הוי דבר המיוחד להם וע"כ נאסר לפנים מן הקנקלין ומ"מ אינו תכשיט וע"כ מותר בחוץ:

ר' בא בשם רב יהודא אפילו מים ומלח. ור"ב בשם ר"י קאמר בלשון אפילו וע"ז פריך מלח לשוף ומים להדיח ואהן אפילו בתמי' הא מלח ומים הוי כעין פנים כדאיתא בבבלי שם אלא תני הכי כגון מים ומלח ולא תני בלשון אפילו אלא בלשון כגון. ומכאן מוכח כדעת התוס' ז"ל בדף נ"א ע"ב דאיסורא דמים ומלח הוא משום תקרובת ולשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דלפנים מן הקנקלין אסור אפילו דבר שאין בו תקרובת הא בכאן משמע דדוקא מים ומלח משום דהוי דבר של תקרובת. וי"ל דאדרבא הרמב"ם ז"ל סמך ע"ז דבש"ס דילן גרסינן אפילו מים ומלח ולא כגון מים ומלח משמע דלאו משום תקרובת וע"כ קאמר אפילו מים ומלח דאע"ג דהוי דבר שאינו של נוי נמי אסור ולא בעינן דווקא מים ומלח. ומכאן יצא להרמב"ם ז"ל דיני' כיון דבירושלמי מדייק בין לשון אפילו ללשון כגון ובבבלי נקטינן לשון אפילו ולא מדייק על לשון אפילו ולא מקשה כמו בירושלמי ע"כ דלא בעינן דוקא כגון מים ומלח דבר תקרובת וע"כ נקט לשון אפילו וע"כ פסק כן להלכה:

רבב"ח אמר אפילו סולת שלו אסור ושל חבירו מותר פי' לא מיבעיא קמח ועשאן סולת דודאי מותר דהואיל ונשתנה [עי' בדף מ"ו ע"ב] אלא אפילו סולת ג"כ שלו אסור ושל חבירו מותר לגבוה ע"ז שאל רג"מ מה ר"ל מהו כוונתו אם כונתו דאימתי נחלקו התנאים ביש נעבד בש"ח היינו דוקא בבע"ח דאז ס"ל לחד מ"ד דאסור אבל באין בו רוח חיים לכ"ע מותר בש"ח זה אתא רבב"ח לאשמועינן וקאי אליבא דמ"ד דאסור. וע"ז קמ"ל דלא אסר אלא בבע"ח אבל באין בו רוח חיים לכו"ע מותר או דקאי רבב"ח אליבא דמ"ד דמותר וקאמר דאימתי מתיר היינו דוקא בסולת [ולא מבעיא קמח אלא אפילו סולת] דאין בו רוח חיים אבל בדבר שיש בו רוח חיים לכ"ע אסור והיכי תימר לפרש דברי רבב"ח קשה בין שתאמר הכי בין שתאמר הכי קשה דהיכי ס"ד למימר דדבר שיש בו רוח

חיים חמור מדבר שאין בו רוח חיים וסגנון הלשון כך הוא דגרסינן ב' פעמים מה ר"ל בין שתאמר הכי בין שתאמר הכי. [ובירושלמי בשאלת היכי מיירי גרסינן מה] מה ר"ל אם הכי הוא כמ"ד בין שלו בין ש"ח אסור. ע"ז אמר לא אתפלגין בדבר שאין בו רוח חיים וזה אתא רבב"ח מימר לך בדבר שיש בו רוח חיים היא מתניתא אבל בדבר שאין בו רוח חיים לא איתפלגין במה ר"ל בין אם הכי הוא דאיפלגין בדבר שאין בו רוח חיים הא דבר שיש בו רוח חיים אסור קשה ודבר שאין בו רוח חיים לא כ"ש מדבר שיש בו רוח חיים דהא למ"ד דיש בו רוח חיים אסור כ"ש הוא על דבר שאין בו רוח חיים והיכי שתימר קשה אם קאמר אפי' למ"ד דאסור בש"ח מודה דבאין בו רוח חיים מותר קשה הא דבר שאין בר"ח ק"ו מיש בו רוח חיים בין שתימר דלמ"ד מותר הוא דוקא בא"ב ר"ח אבל ביש בו רוח חיים אסור קשה הא א"ב רו"ח ק"ו מיש בו רוח חיים הוי שלא תאמר כמה דאת אמר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה ודכותי' דבר שאינו שלך אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה. ר"ל דזה קמ"ל רבב"ח שלא תימר כההיא דאמר ר' יוסי בשם ר' אילא ד"ה היא דבש"ח לד"ה נאסר לגבוה. אפילו למ"ד דאין אוסר להדיוט בש"ח. ע"ז קאמר רבב"ח דאינו כן אלא למ"ד גבי כלאים דאין אדם אוסר ש"ח כמו כן גבי נעבד לגבוה אין אדם אוסר ש"ח ולא מיבעיא דב"ח אינו אוסר לגבוה אלא אפילו באין בו רוח חיים נמי אינו אוסר לגבוה:

הכל מודין בחיטים שהן אסורות דמר ר"ח בר"י בשם ר"י שורשי חטה כו' לא הבנתי פירוש הפ"מ ז"ל ואולי ט"ס הוא תיבת דמר. והוא מימרא בפני עצמה ולא שייך לנתינת טעם מפני מה הכל מודים בחיטה אלא חיטה פשוט הדבר דעומד לקצור וכקצור דמי הגם שעדיין לא הגיע זמנו לקצור מ"מ אינו דומה להר שאינו עומד כלל לקצור. אלא מימרא בפ"ע הוא וגרסינן זאת המימרא בפ"ט דברכות בגי' נכונה ושייך המימרא לכאן מפני שזהו כל עיקר טעמא דרבנן בנטעו ולבסוף עבדו דלא הוי תפיסת יד אדם הוא כדאיתא בתוס' ז"ל דף מ"ה ע"ב ד"ה והכא וז"ל ז"ל דלרבנן אינו אסור משום תפיסת יד כיון שלא נטעו מתחלה לכך דהשרת הקרקע מבטלת התפיסה עכ"ל ז"ל ע"כ מביא הכא מכחו דהשרשה:

הלכה ו

אמר ר"ח זאת אומרת שאין טומאת ע"ז מחוורת דלא כן מקישה לקלים ואינו מקיש לחומרין דלמה מקיש למת בכזית נדמה לשרץ אלא ע"כ דטומאת ע"ז מדרבנן. וע"כ מקשינן לקולא כדאיתא במס' שבת דף פ"ג ע"ב דלפיכך מקשינן לקולא משום דטומאת ע"ז מדרבנן. ע"ז אמר ר"מ מחוורת היא ולמה הוא מקישה למת ולשרץ ללמד ממנה

לקלים שבה הדא דאת אמר בע"ז שבורה אבל בע"ז שלימה כ"ש. ר"ל דר"מ ס"ל דבאמת מחוור הוא דמדאורייתא הוא טומאת ע"ז. אך מה דאמרינן דמקשינן לקולא משום דטומאת ע"ז מדרבנן. הוא בע"ז שבורה דאין אסורה אלא מדרבנן ובאופן דאיכא גזירה דרבא בדף מ"ב ע"ב דבעכו"ם שבורה אסורה מדרבנן ע"כ טומאתה אינו אלא מדרבנן. אבל בעכו"ם שלימה בכ"ש כיון דשלימה היא אפילו בכ"ש הוי איסורא מדאורייתא דמר רבי יוסי בי רבי בון ר"ח בר גוריון בשם רב על ראש גויה וכו' אלמא דאפילו בכ"ש אסורה: מתניתא כמ"ד עכו"ם כנדה כו' הסוגיא הזאת כפולה במס' שבת פ"ט בשינוי גירסא קצת ומתרויהו מחוורת שמעתתא וה"פ ר"ז ר"א בשם ר"י המקדיש את הבית אין מועלין בו כן הגי' במס' ע"ז הנ"ל אר"ז הוויי בה רבנן פליגי מ"ד אסרו מועלין בו ומ"ד אין מועלין בו לא אסרו. כן הוא במס' ע"ז והכא שייך הא דלעיל והא תנינן ג' בתים הן פי' דקשה על ר' יוחנן דלמה לא אסרו הא תנינן ג' בתים הן בית שבנאו לשם עכו"ם אסור. [וכמו דמקשה לקמן בסוף סוגיא למ"ד כשמשתחוה לאילן לא אסרו. והא תנינן שלש אשרות הן אילן שנטעו לשם ע"ז. ומשני תיפתר שנשתחוה לזמורה ואח"כ נטעו] וה"נ משני תיפתר שהשתחוה לבית ואח"כ בנאו פי' דנשתחוה בתלוש ואח"כ בנאו התיב ר"ח קומי ר' יוסי מתניתא פליגא על רב השוקת כו' וההין בית לאו כמו שחיברו ואח"כ חקקו כצ"ל. [ומוכרח כן בל"ס] כו' סיתותן של אבנים הוא גמר מלאכתן ואח"כ הוי חקיקה קודם החיבור ולית הדא פליגי על ר' יוחנן בניחותא וכן מצוי כמה פעמים לדוגמא בירושלמי פ"ג דגיטין וכינה דלית הוא פליגא לר"י אבל פליגא דרשב"ל עיי"ש והירושלמי דגיטין מובא ברשב"א ז"ל פ"ק דגיטין ומפרש כן בפי' הירושלמי דהוא בניחותא דר"י אמר עכו"ם שנשתברה אסורה ע"כ אבניו ועציו ועפריו אסור משא"כ לרשב"ל קשיא דס"ל דמותרת וא"כ למה עציו ואבניו ועפריו אסורין הא הוי עכו"ם שנשתברה כיון דלא השתחוה לכל אבן תחלה אלא השתחוה לכל הבית א"כ הוי עכו"ם שנשתברה ולרשב"ל מותרת אבל לית פליגא על ר' יוחנן ופריך לא כן סברינן מימר אם בשאינו עתיד להחזירן לכליין ד"ה מותר וא"כ קשיא אפילו אליבא דר' יוחנן והא תנינן ג' אבנים הן ומוכח משם דבאינו עתיד להחזירן מותר. ומשני דע"כ תיפתר שהשתחוה לכל אבן ואבן ואח"כ בנאו ולא כדאוקמית מעיקרת שהשתחוה לבית. וע"כ מתוקמא כרב דהמשתחוה לבית אסרו ז"א דא"כ הוי עכו"ם שנשתברה מאילי' אלא על כרחך דמיירי שהשתחוה מתחלה לאבן ואבן ואח"כ בנאו ומסיק הגמ' ואפי' על רשב"ל לית היא פליגי אפילו לפי הקס"ד דסבירא ליה דלא השתחוה לכל אבן אלא לבית מכל מקום אסור אפילו לרשב"ל לא כן סברין מימר אם בשעתיד להחזירן כו' ד"ה אסור ואמר ר' יודן אבוי דר' מתני' אם היו מולחים

במקומן כו' ואילו במקומן הן על כרחך אסור אבניו עציו ועפריו אפילו אליבא דרשב"ל ר' בא בשם רבי המשתחוה לבית אסרו לאילן לא אסרו והא תנינן ג' אשירות הן ומשני תיפתר שהשתחוה לזמורה ואח"כ נטעו והוי כמו דפריך לעיל על בית למ"ד לא אסרו והא תנינן ג' בתים הן ומשני ג"כ תיפתר שהשתחוה לבית ואח"כ בנאו ודו"ק:

הלכה ז

רב ור"י תריהון אמרין בהכנסתן לארץ היא מתניתא פי' דתנא קאי על הכנסתן לארץ. ופריך ע"ד דרב דאמר המשתחוה לבית אסרו. בגין כן הוא פתר לה בהכנסתן לארץ פי' דכיון דתני סתם במתניתן בית שבנאו מתחילה לע"ז הר"ז אסור ולא מחלק בין של עכו"ם לשל ישראל והוי כמו בבבא דמציעתא ובבא דסיפא דשם אין נפ"מ בין של ישראל לשל עכו"ם ע"ז קשה הא עכו"ם של ישראל אינה אסורה אלא עד שתיעבד ומה שבנאו מתחילה לע"ז לא מהני עד שתיעבד ואי דעבדו ג"כ א"כ למה לי בנאו מתחילה לע"ז הא רב ס"ל דהמשתחוה לבית אסרו דתלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי ע"כ מוקי מתניתין דקאי על הכנסתן לארץ דאז א"צ להמתין עד שתיעבד אלא אסור מיד וצריך לגדע מיד דהא גרסינן במס' חלה פ"ב ה"א א"ל ר"ע אי את מודה לי בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחים וסלתות שהן חייבין בחלה ולאו גידולי פטור הן עיי"ש והוא מהטעם דחלה נתחייבו מיד בכניסתן לארץ כדאיתא בכמה מקומות עי' ברש"י ז"ל במס' קדושין דף מ' ע"ב שמביא הספרי דמשונה ביאה זו עיי"ש וכיון שנתחייבו מיד ע"כ קפיד רחמנא דכל הקמחים שתמצא בכניסתך הרי את מחייב בחלה ואסור לאכול בלא חלה אעפ"י שבלא הכנסתו לארץ אין עליהם איסור טבל לחלה אבל מכיון שגזר רחמנא לחייב מיד חייבים בכל הקמחים שמצאו וכן אפילו אותו שגילגלום עכו"ם והוא בעלמא פטור כדאיתא שם מפורש עיי"ש בדברינו גבי מודים חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ כו' עיי"ש וא"כ כמו כן בגידוע עכו"ם דקדמה לכיבוש ארץ ישראל כדאיתא בדף מ"ה ע"ב עיי"ש ברש"י ז"ל בכניסתן נצטוו לגדעם מיד. וע"כ כל המזבחות והמציבות ואשירות שמצאום מיד צריך לגדע ואסורות כדכתיב שם גבי כי יביאך וגו' ונתתצתם את מזבחותם וגו' (דברים ז') אעפ"י שבלא הכנסתן לא היו אסורות אלא עד שתיעבד. ע"כ מוקי רב דהמתניתין מיירי בכניסתן לארץ ע"כ לא בעינן השתחויה. אבל לר' יוחנן קשיא כיון דס"ל דהמקדיש הבית אין מועלין בו משום דהוי כמחובר וממילא לא נאסר בהשתחויה. א"כ קשה למה מוקים לה בכניסתן לארץ לאוקמה בשהשתחוה לה גם כן דהא אפילו במשתחוה נמי צריך בנין מתחלה לע"ז דבלא"ה אינו נאסר בהשתחויה ע"ז משני דלפיכך מוקי ר' יוחנן ג"כ בכניסתן לארץ משום דכיון דלא תני ברישא העצה דביטול כמו בבבא

מציעתא דליטל מה שחידש או בסיפא והוציא מתוכה. ע"כ מיירי בכניסתן לארץ דלא הי' מהני ביטול כדאיתא בדף נ"ג ע"ב עיי"ש וכן מוכח כדברינו לקמן בה"ח עיי"ש:

הלכה ח

ר' בא בשם רב מזו ר"ל מזו המתניתין שמע מינה המיותכים לע"ז נאסר מיד פי' דאפי' למ"ד דאין אסורה אלא משתיעבד היינו בבונה מן התלוש לשם ע"ז אבל בשחוצב במחובר ונתלש עכו"ם שלימה מעשה חשובה כזו לכ"ע נאסר מיד ועי' בתוס' ז"ל דף מ"ז ע"ב ד"ה אבן. שכתבו שם דלפיכך לא בעינן השתחוה ובחצובה לבד נאסרה משום דהוי מעשה חשוב עי"ש. ולפיכך מוקי רב לעיל בה"ז המתניתין דבנין דמיירי בהכנסתן לארץ דאל"ה לא נאסר מיד משא"כ כאן בה"ח סבירא לי' לרב דלא מוקי למתניתין הזה בהכנסתן לארץ דא"כ היינו רישא אלא ע"כ דבמעשה חשובה דחצובה שחוצב מן המחובר לא צריך לאוקי בהכנסתן לארץ אלא בזה לכ"ע נאסר מיד. ר' ירמי' בשם ר"א מזו הנתוך כוס לע"ז נאסר מיד דס"ל דבימוס הוא משמשי עכו"ם ולא עכו"ם עצמה ולא כר"ב בשם רב דס"ל דהוי כו"ם עצמה [והוא פלוגתא לקמן בפ"ד ה"ד ועיי"ש בדברינו]. ר"ה בשם ר"א והוא שהעמיד עלי' ע"ז ר"ל דלא נאסר הבימוס מיד אלא דוקא כשעמד עליה ע"ז וכדמסיק [מחלפי שיטתי' דרב תמן הוא אמר מזו המתיך כוס לעכו"ם נאסר מיד והכא הוא אמר הכין זה לא שייך הכא כלל אלא שייך לקמן בפ"ד ה"ד ושם גרסינן לה ואגב שיטפי' דלקמן מביא כאן כדרך הש"ס הזה לרגילין בה] פתר לה כהדין תנייא דתנינן תמן ע"ז של עכו"ם אסורה מיד ושל ישראל עד שתיעבד כלום פליגי לה בע"ז דלמא במשמשיו ר"ל דבמשמשין הכל מודים דעד שתיעבד [כשיטת הבבלי דף נ"א ע"ב] וכיון דבימוס הוי משמשין ע"כ לכ"ע עד שתיעבד ע"כ והוא שהעמיד עליה ע"ז. ע"ז פליג רבי שמעון בשם רבי אלעזר אף במשמשי עכו"ם מחלוקת נמצא דג' מחלוקת בדבר דר"י בשם ר"א סבירא ליה דבמשמשי עכו"ם לכו"ע נאסר מיד ורבי הילא בשם רבי אליעזר סבירא ליה דלכו"ע עד שתיעבד ור' שמעון בשם רבי אלעזר סבירא ליה דלא עדיפא ולא גרע משמשי עכו"ם מעכו"ם עצמה ותרויהו שוין ותלי במחלוקת אם מיד או כשיעבדו ר"א בשם ר"א והוא שהעמיד עליה ע"ז. היא כמו אמר מר ע"ז פריך על דעתיה דר' אלעזר שני אבנים הן והא תנינן שלש ומשני כדלעיל כאן לשהות כאן לשעה:

הלכה יא

הרי הקבר אסור בהנאה וצילו מותר הרי היכל אסור בהנאה כו' הוי לית טעמא משום שהוא אסור בהנאה אלא הרחקה בעלמא הוא כצ"ל ותיבת דלא מיותר:

לית הכא פליגא על ר' יוחנן דר"י אמר ע"ז שנשתברה אסורה. לית הדא פליגא מתפרש בניחותא ומצוי הוא בירושלמי כזה וכן פי' הרשב"א ז"ל בפ"ג דמס' גיטין עיי"ש ובדברינו ע"ז פריך לא כן סברין אם בשאינו עתיד להחזירן לכליין כו' א"כ קשיא גם על ר' יוחנן:

פרק ד

הלכה א

רבי בא בשם רב זמנין דאתמר שבר ע"א אין להם ביטול. ר"ל דעובדין לשברים לפיכך אין להם ביטול וזמנין דאתמר משמשי ע"א אין להם ביטול ר"ל משמשי ע"א נמי עובדין שברים. מ"ד ע"א כ"ש משמשין. מ"ד משמשין הא עכו"ם לא והוא ממש הא דאיתא בבבלי דף נ"ג ע"ב ואפי' למ"ד עובדין לשברים הנ"מ ע"א כיון דפלח לה כו' אבל הני שקלי להאי כו' עיי"ש:

הלכה ד

רשב"ל אמר באומן שעושה למכור בשוק היא מתניתא שכיון שגמרה דבר בריא שהשתחוה לה משום דאינו ממתין לעובדה אח"כ דשמא ימכרנה תיכף ולא יהי' לו זמן להשתחות לה ע"כ אינו ממתין ועובדה תומ"י אבל כשעושה לעצמו אינו ממהר כ"כ להשתחות לה דסבר עדיין יש זמן לזה:

ר"ה בשם רשב"ל החוצב צלם לע"ז אע"ג דאת אמר אין קרקע נאסר מתרין בי' על כל סיתות וסיתות וכשיתלש לוקה ר"ל לוקה על העשי' משום לא תעשון אתי ולא תלי האיסור עשי' באיסור הנאה של ע"ז אע"ג דלא חשוב כו"ם לענין איסור מ"מ חשוב כו"ם לענין איסור עשיה ומתרין בו על כל סיתות וסיתות במחובר וכשתגמור העשיה לוקה ואימתי נגמר העשיה בשעת תלישה אבל כ"ז שלא נתלש לא נגמר העשיה דהא עשאו ע"מ לתלוש וכן מסיק כשעושה צלם לע"ז ע"ג בהמה אע"ג דאין נאסר בחיים מ"מ חייב על העשיה כשיגמור:

רב אמר בימוס לא בטל והוא כמו דגרסינן בבבלי דף נ"ג ע"ב רב ושמואל דאמרי תרויהו בימוס שנפגם אסור ואפי' למ"ד אין עובדין לשברים הנ"מ עכו"ם דזילא בי' מילתא למפלח לשברים אבל האי לא איכפת לי' א"ל מאן יהיב לן מעפרי' דרב ושמואל ומלאינן עיינין. הא ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו בימוס שנפגם מותר ואפי' למ"ד עובדין לשברים הנ"מ עכו"ם דכיון דפלחא זילא בה מילתי' לבטילי' אבל הני שקלי להאי ומייתי בימוס אחרינא ע"כ ועפ"ז מובן היטב סוגיא דידן רב אמר בימוס לא בטל בשנשבר ונפגם אינו בטל מאליו אבל אם ביטלו בפירוש בטל ר"ל דלא תימא הא דלא בטל הוא משום

דבימוס ניבולה רע ואין ביטול לבימוס כלל כלישנא אחרינא בסמוך ע"כ מסיק דז"א דאם ביטלו בפירוש מהני לי' ביטול אך בשברים אין ביטול ע"ז פריך והא רב אמר תמן מזו המתיך כוס לע"ז נאסר מיד ולמד מן בימוס אלמא דס"ל דבימוס הוי משמשין וכיון דהוי משמשין ליתא למ"ד דלא נתבטל בשבירה דאפילו למ"ד עובדין לשברים הנ"מ עכו"ם דכיון דפלחה זילא בה מילתא לבטולי' אבל משמשין לא א"כ מחלפי' שיטתי' דרב ע"ז משני כאן בשקיטור כאן בשלא קיטר. ר"ל כאן כיון שקיטר ג"כ זילא בי' מילתא והוי כעכו"ם עצמה והא דס"ל לרבא דהוי משמשין היא בשלא קיטר והוי משמשין ונאסר מיד דס"ל דמשמשין לכו"ע נאסר מיד כדאיתא בסוגיא בפ"ג ה"ח עיי"ש ומסיק דאפילו תימא כאן וכאן בקיטור ואפ"ה לא הוי עכו"ם עצמה אלא משמשין דאפילו קיטר לא הוי ג"כ אלא משמשין ומ"מ לא קשה לרב דאדרבה רב לטעמי' דכיון דס"ל דבימוס הוי משמשין [וכדס"ל המתיך כוס לע"ז נאסר מיד] א"כ בשביל זה גופי' ס"ל דלא נתבטל בשבירה וכדאיתא בבבלי אליבא דרב דס"ל דאפילו למ"ד אין עובדין לשברים הנ"מ עכו"ם דזילא בי' מילתא למפלח לשברים אבל האי לא איכפת ליה ואדרבה משום דהוי משמשין לפיכך חמור טפי דלא נתבטל בשבירה והשתא קאמר לישנא אחרינא רב אמר בימוס לא בטל ומדייק ע"ז הא משמשין בטלו ולא מדייק הא אם ביטלו בטל כלישנא קמא אלא דס"ל דלא מהני בי' שום ביטול בעולם קאמר דבימוס הוי ניבולה רע כההיא דאיתא לעיל בפ"ג הי"א עיי"ש אלא מדייק הא משמשין בטלו ולא דטעמי' דרב הוא משום דהוי משמשין דלא נתבטל בשבורה אלא דאין ביטול כלל לבימוס משום דניבולה רע ובימוס לא הוי משמשין ופריך מחלפי' שיטתי' דרב תמן אמר ר"ש בשם רב בשהלכו להם המלכים [כצ"ל וכן איתא בבבלי דף נ"ג] בדרך אחרת והכא הוא אמר הכין פי' כיון דהמלכים הלכו בדרך אחרת ביטלו אותם כדאיתא בתוס' ז"ל דף נ"ג ע"ב ד"ה והולכים עיי"ש א"כ סבירא ליה לרב דבימוס בטל ע"ז משני דכאן מיירי בשקיטר לפיכך לא בטל דהוי ע"א עצמה וניבולה רע והתם מיירי בשלא קיטר לפיכך בטל דלא הוי ע"א ע"ז מסיק דאפילו תימא כאן וכאן בשקיטר רב כדעתי' כו' כנ"ל דאפילו תימא בשקיטר מהניא בי' ביטל מכל מקום אינו מחלפת שיטתי' דרב דאדרבא רב לא קאמר אלא משום משמשין דחמירא לענין שבורה מן ע"א עצמה דבעכו"ם כיון שנשבר זילא בי' מילתא למפלחה אבל בשברים לא איכפת ליה כדאיתא בבבלי אליבא דרב כנ"ל ומשום דבמשמשין לא מהני שבירה ולא כדקדייקת הא משמשין בטלו. ואך בימוס כיון דהוי ע"א וניבולה רע לא מהני לה שום ביטול אפילו אם ביטלה אינו בטל ז"א דלא תדייק הא משמשין בטל ז"א אלא כל עיקר טעמא דרב דס"ל דבימוס לא בטל הוא דוקא במשמשין בשברים משום

דבמשמשין לא מהני שבירה דלא זולא בי' מילתא למפלח לשברים כנ"ל. ודוק מינה הא אם ביטלו בטל כלישנא קמא. ע"כ גבי בימוס של מלכים דביטלו בפירוש שפיר בטל:

הלכה ו

תני מלחמת יהושע אסורה כמלחמת יהושע מותרת. מלחמת דוד מותרת כמלחמת דוד אסורה. מלחמת יהושע גופה אסורה דלא שייך דינא דמתניתין בשעת מלחמה אסורה דהא הוא משום הטעם דבדעתם שינצחו ויחזרו מן המלחמה. אבל אם עבר המלחמה ולא חזרו פשיטא דבטלו כדפסק הרמב"ם ז"ל מובא במה"פ ז"ל אבל אם עבר המלחמה ולא חזרו מחמת שנפלו כולם פשיטא דאסורה והיינו דקאמר מלחמת יהושע אע"פ שעבר המלחמה ולא חזרו מ"מ אסורה משום שלא חזרו מחמת שנפלו כולם כדכתיב לא תחיה כל נשמה כי החרם תחרימם אבל כמלחמת יהושע שנשארו הרבה לאחר מלחמה ונגמרה שעת מלחמה ולא חזרו מותר והוא כמלחמת יהושע שהיא לשעה אבל לא נמשכה המלחמה לעולם ויש בידם לחזור ולא חזרו מותר מלחמת דוד גופה מותר משום דאתי הגתי הי' מבטל אבל כמלחמת דוד שהוא לעולם ולא הי' בידם לחזור אבל הם סוברים שעוד יבוא זמן שיגמר המלחמה ויוכלו לחזור או שינצח פשיטא דאסורה:

הלכה ח

ר"ה בשם רב הקילוח כבור ר"ז בעי בכל אתר לית את עביד לנצוק חיבור כו' ר"ל מ"ש מלענין טומאה דנצוק אינו חיבור ונשאר בקושיא סבר ר"ה נתנסך הבור נתנסך הקילוח סתמא דגמ' מפרש דברי ר"ה מדקאמר בלשון קילוח כבור ולא קאמר בור כקילוח משמע מזה דוקא קילוח נאסר מן בור אבל בור לא נאסר מן הקילוח ור' בא לא קאמר כן אלא אדרבה הניצוק הוא מלמעלה למטה וע"כ נתנסך הקילוח נתנסך הבור. נתנסך הבור לא נתנסך הקילוח. והא דקאמר ר"ה הקילוח כבור לאו למימרא דהקילוח נתנסך ע"י ניצוק מן הבור. ז"א דר"ה לאו משום ניצוק קאמר לה אלא עיקר דינא דשייך דין נסך בקילוח דסד"א דבקילוח לא שייך כלל נסך דאין דרך ניסוך בכך דניסוך לא שייך אלא במשכשך ידיו ולא שייך משכשך אלא בדבר הנח אבל לא בדבר הנד דנשכשך מאיליו. ע"ז קמ"ל דשייך ניסוך בקילוח הנד כמו בור הנד:

הלכה י

ותני עלה לא ליתתון ולא טוחנין ולא בוללין עמו עיין בשנו"א ז"ל במס' שבועות פ"ה: ר"ה ור"א חד אמר חרוש בה טבאות כו' הגי' מדויקת כדלעיל בפ"ד ה"ג וכן גרסינן שם מ"ד חרוש בה טבאות מה שואלין בשלומן איישר מ"ד איישר מה שואלין בשלומם

בשלום ישראל שלום עליכם פי' דלדידי' דבשביעית מחזוקין באמורת איישר וא"כ מה דמסיק ושואלין בשלומן הוא כבשלום ישראל שלום עליכם:

הלכה יא

הוון בעי מימר מ"ד והוא שיהא לו עליו מלוה על אותו הבור בתוך לפישוט ידים כיון דמיקל המ"ד הזה וס"ל דאינו אסור אלא דוקא בשיש לו עליו מלוה על אותו הבור אז אסור אבל באין לו מלוה על אותו הבור גופה אעפ"י שיש לו עליו מלוה מותר דלא חיישינן שינסך אעפ"י שיש לו עליו מלוה מיקל האי מ"ד ע"כ מיקל נמי אם הי' חוץ לפישוט ידים ואינו אסור אלא כשמצא תוך פישוט ידים. ומ"ד דמחמיר אעפ"י שאין עליו מלוה על אותו הבור ג"כ אסור ע"כ מחמיר נמי אעפ"י שאינו בפישוט ידים דכיון דהנכרי פועל אצלו לילך בשאין לו מלוה על אותו הבור אלא כיון דיש לו מלוה בעלמא לא מירתת וחיישינן שינסך כמו כן חיישינן אפילו בחוץ לפישוט ידים שלא ירתת וילך לנסך ע"ז פריך ולא כן אמר ר' בא בשם ר"ש כשם שנתנו פישוט ידים בטהרות כך נתנו פישוט ידים ביין נסך אלא כיני מאן דאמר והוא שיש לו עליו מלוה על אותו הבור הא לא"ה מירתת ע"כ בתוך פישוט ידים. ומאן דאמר אף על פי שאין עליו מלוה על אותו הבור נמי אסור דלא מירתת מכל מקום ובלבד [פי' תיבת ובלבד הוא משמש בלשון חוץ] ור"ל ובלבד כלומר חוץ מחוץ לפישוט ידים אע"ג דמחמרינן ואמרינן דלא מירתת אעפ"י שאין לו מלוה על אותו הבור מ"מ אעפ"י דמחמרינן כולי האי. אבל בלבד ר"ל חוץ מחוץ לפישוט ידים בזה לא מחמרינן כלל וכה"ג איתא בירושלמי כמה פעמים דמתחלה הוון בעי מימר דתלי זב"ז דלמ"ד זה הוי הדין כך ולמ"ד זה הוי הדין כך ומסיק דז"א דלא תלי זב"ז דלמ"ד זה הוי כך וכן למ"ד זה הוי ג"כ כן ולא קאמר שום טעם לזה אלא בסתם וה"נ דכותיה:

פרק ה

הלכה א

תני החמרים והכתפים כו' כל הסוגיא הזאת כפולה במסכתא שביעית פ"ח והיא כסוגית הבבלי דף ס"ב ע"א כיתף עמו חבית בחבית את קונסו בחביתו עד כדי שכרו פי' ששכרו לשלם לו שכר הכתוף יין כשר בעד כתוף של יין נסך פשיטא דאת קונסו כדי שכרו לכל הפחות בחבית של יין כשר וממילא נאסר כל החבית דהא קי"ל דיין נסך אוסר בכ"ש. והיין דכנגד שכרו דאסור פשיטא דדינו הוי כמו היין נסך גופיה שנתנסך לפני עכו"ם הגם דהוא לא נתנסך אלא אסור בעלמא והוי כמו כל אסורי דרבנן בעלמא בטל בנו"ט

אך כיון דהוי חליפי יין נסך ואסרו רבנן הוי כמו יין נסך גופיה דחליפין הוי עוד יותר חמירא וכמו דמסיק בכל אתר את אמר אין קרקע נאסר והכא בשנתן לו קרקע בשכרו אסור וכן בע"ח אע"פ דהמשתחוה לבע"ח אינו נאסר מ"מ בהחליף בע"ח על עכו"ם נאסר וכן איתא בבבלי דף נ"ד ע"ב אע"פ שאמרו המשתחוה לבע"ח אינו נאסר עשאן חליפין לעכו"ם אסרן. ונמצא דעוד חמור חליפין מעכו"ם עצמה וה"ה בשנתן לו חבית של יין כשר בשכר כתף של יין נסך ונאסר עד כדי שכרו נאסר בשביל זה כל החבית דהוי כיין נסך גופיה דאוסר בכ"ש אבל מבעיא לן אם נתן לו בשכרו דבר אחר לא יין אלא דבר אחר ונתן לו ר"ל דנתן לו חפץ אחד שלם ששוה הרבה יותר מכדי שכרו ונתן לו הכל בשביל שכר כתף של יין נסך אם נאסר הכל או אך מה שכנגד שכרו בלבד והשאר מתנה אבל בחבית יין אין נ"מ כיון דנאסר מה שכנגד שכרו ממילא נאסר הכל ומבעיא לן אם הי' עושה עמו חצי היום באיסור וחצי היום בהיתר והכל מלאכה אחת אם אזלינן בתר המלאכה ואינו נוטל שכרו בעד ההיתר אם לא יעשה את האיסור ג"כ ונמצא דכל שכרו אסור אפילו שכרו דבעד ההיתר משום דבהשכר הזה נוטל שכר איסור ג"כ או דאזלינן בתר שכר טרחתו ואפי' לא יגמור את האיסור יטול בעד ההיתר לחוד כיצד דינו ע"ז קאמר נשמעינה מן הדא השוכר את הפועל להביא יין לחולה אם הביא לו חייב ליתן לו ואם לאו אין חייב ליתן לו אבל אם אמר לו יין לחולה ממקום פלוני ותפוח לחולה ממקום פלוני בין הביא בין לא הביא חייב ליתן לו דמי רגליו הוא נותן לו וכאן ג"כ דמי רגליו נותן לו ותלי בזה היאך ששכרו אם שכרו על המלאכה דהיתר ואיסור שכר מלאכה הוא נוטל ואם לא יגמור המלאכת האיסור לא יטול גם בעד ההיתר אבל אם שכרו לכתף איסור והיתר ממקום פלוני שכר רגליו הוא נוטל ולא בעד המלאכה ואפילו לא יגמור מלאכת האיסור ג"כ יטול שכרו דהא התם גבי יין ותפוח לחולה דלא הביא לו משום דאנוס הי' דלא מצא שם יין או דהבריא החולה ולא צריך עוד ליין ותפוח אמרינן דלא צריך להביא לו ונוטל שכרו שכר רגלו וה"נ במלאכת האיסור דכיון דאסור לו לעשות המלאכה הזאת והיא צריך לכתת רגליו למקום פלוני בשביל ההיתר ע"כ שכר רגלו הוא נוטל ואין להק' למה לא פשט האיבעיא הזאת ממתניתין דלקמן ה"ב גבי שכרו ליושב בה אע"פ שהניח לגינו עליה מותר דיש לחלק בפשיטות כמובן:

הלכה ג

דתני כל נותנין טעם בין לשבח בין לפגם אסור דר"מ עד סוף הסוגייא הגי' מבואר יפה בפי' דערלה עיי"ש וכן פי' הפ"מ ז"ל לפי הגירסא דשם ונכון הוא:

הלכה ז

הוון בעיין מימר מה שעל השולחן אסור בתוך פישוט ידים וכו' מה שעל הדולפקי מותר בתוך פשיטות ידים. אלא כיני מ"ד מה שעל השולחן אסור אפילו חוץ לפישוט ידים ומה שעל הדולפקי מותר ובלבד חוץ לפישוט ידים כן גי' הרשב"א ז"ל והא דנקט לשון מ"ד מה שעל השולחן ואיזה מ"ד היא הא ליכא כאן כלל פלוגתא אלא סתם משנה הוא. נשתרבב לשון הזה מן לעיל בהי"א בפרק ד' כדרך הירושלמי:

הלכה ח

א"ר יוחנן לית כאן אסורות אלא מותרות אר"ז אית כאן מותרות דאין מטה בי' הוא מודע ליה ואין לא מטה בי' לא מודע לי' דלא יהא שלום לי' טובו פי' הפ"מ ז"ל לא הבנתי דעיקר חסר מן הספר ובאמת הא דאין מטה בי' הוא מודה בי' שייך לבתר מימרא דר' יוחנן אמר לית כאן אסורות אלא מותרות וע"ז מסיק הטעם דאין מטה בי' לא מודע לי' כו' וה"פ דתיבת לית כאן הוא נמצא בירושלמי כמה פעמים הוא מתפרש שם בפשוטות דה"פ דסמי מכאן וסמי מהמשנה הזאת דבר זה עיין במס' גיטין פ"ז ה"א דמפרש הק"ע ז"ל דה"פ דמשבשתא הוא עיי"ש ועי' במס' שבת פ' כ"ג ה"א בדברינו ועי' במס' יבמות פ"י ה"ז דגרסינן שם ג"כ אמר ר' יוחנן לית כאן ופי' הק"ע ז"ל דה"פ דליתא להך ברייתא דמשבשתא הוא וה"נ ה"פ דר' יוחנן קאמר לית כאן אסורות סמי ממתני' החילוק שבין שלום למלחמה דאפי' בשעת שלום ג"כ מותרות משום דהבולשת אי ס"ד דמנסכי הי' אומרים ומודיעים להישראל שניסכו להיין כדי לצערו ואין לא מטה בי' דלא הגיע אל היין לא מודע לי' דלא יהא שלום ליה טובה ומדלא קאמר לי' ודאי דלא ניסכו והא דלא תאמר לי' דלא ניסכו משום דלא יהא שלים לי' טובה ואי הי' מטה להיין הי' אומר לי' ע"כ לית כאן אסורות אלא מותרות ור"ז סבירא ליה. דאית כאן אסורות. דהבולשת הוי ככל עכו"ם:

ר"א בשם ר"י בשלום בולשת ובמלחמת בולשת פי' דלא תימא דהבולשת לא שייכי למלחמה אלא בשעת שלום ובשעת מלחמה הוא שעת שלום בעולם ושעת מלחמה בעולם ז"א אבל לא שייך לדידהו ע"ז קאמר דשלום בולשת ומלחמת בולשת הוא מתניתא דשייך המלחמה והשלום לבולשת הזה גופה:

הלכה יב

ר"י בשם ר"ח בעי א"ה מהו שיבטלו בצירוף. ר"ל שטרפן ועשאן גוש אחד כו' התיב ר' יעקב קומי ר' יוסי והתנינן האורג כו' א"ל אי אמר תנא קמן איתייהיבת לי' יאות פי' דרצה לדחות דברי ר' יוחנן מהך מתניתא משום דר' יעקב מדמה אריגה לטריפה

ע"ז השיב לו ר' יוסי דז"א דאין לדחות דברי ר' יוחנן מן המשנה כדאמר לי' רבא לר"פ ולר"ה ברי' דר"י כי מטי פוסקא דדינא לקמייכו לאחר מיתה לא תקרי עינהו דילמא הוי אמר לכם טעמא עיי' במס' ב"ב דף ק"ל ע"ב ע"ז אמר לי' ר' יוסי לר' יעקב אילו אמר תנא קמן ר"ל אילו אמר התנא דהוא ר' יוחנן דקרי לי' תנא לקמן לפנינו אילו אמר ר' יוחנן לפנינו איתיהיבת ר"ל היתי נותן לו היאות והי' מברר לפניך לחלק בין טריפה לאריגה והית נותן לו יאות. ובמס' ערלה גרסינן דאילו איתותבת תמן איתיהיבת יאות והוא כדברינו דאם הית מותיב תמן לפני ר"י היתי נותן לו היאות. ופליגי בזה אמוראים גם שם במס' ערלה אם נדחין דברי ר' יוחנן בשקשה עליו מן המשנה או לא דאילו הי' ר' יוחנן לפנינו הי' מתרץ לנו לחלק בין דינו להמתניתין. וכן במס' כתובות ס"פ מציאת האשה מקשה על ר' יוחנן ממתניתא ורצה לדחות דבריו מהמתניתא מביא הך דהכא דנחלקו בזה אמוראים אם דחינן דברי ר' יוחנן בשקשה עליו מן המשנה או לא. עיי"ש ותמצא שכן האמת לאמיתה בע"ה:

הלכה טו

תני ר"ה צריך להטביל פי' משום דתני במתניתן הלוקח כלי תשמישו מן הנכרי את שדרכו להטביל יטביל להגעיל יגעיל ללבון באור ילבן והא"מ דאותן שצותה התורה להגעיל וללבן א"צ טבילה קמ"ל ר"ה דכולם צריכין טבילה אפילו לאחר הגעלה וליבון. וכדאיתא בבבלי כולן צריכין טבילה בארבעים סאה ומביא ראי' כהדא רב אמי סלק עם ר' יודן נשייא לחמתא דגדר ושאלין כסף מן אילן דאוסינוס ר"ל מלהטים כלי כסף ישנים ומלהטין ומגהצין אותם באם שאלן לר' ירמי' אמרי צריך להטביל לפי שיצא מטומאת הנכרי ונכנס לקדושת ישראל אמרין נצא לחוץ ונלמד [לשון הזה איתא בירושלמי כו"כ פעמים] נפקין ושמעין ריב"א שב"ב בשם ר"י ל"ש אלא לוקח אבל שואל מותר וקאמר הגמ' מעתה בניחותא אפילו כלים ר"ל סתם כלים ולאו דווקא כלי תשמישו כלשון המשנה אלא אפילו סתם כלים כלי סעודה שלא נשתמשו בהם עדיין נמי צריכין טבילה וכדמסיק דהא ר"ה זבין כלים ר"ל סתם כלים ומטבילן. וכדאיתא בבבלי אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אפילו כלים חדשים במשמע [ולאו דוקא כלי תשמיש כלשון המשנה] דהא ישנים ולבנם כחדשים דמי ואפ"ה בעי טבילה:

סליק מסכתא ע"ז ברחמי בסייעתא דשמיא: